

Príspevok k problematike moderného sociálneho štátu

Vojtech STANEK – Ivan LALUHA*

The Contribution to the Task of Modern Social State

Abstract

Various authors interested in social policy have different definitions of welfare state, its perspective and efficiency or development of social structure and social inequality. Globalization and international crises change the hierarchy of values. Today the global solidarity is a term used by politicians. The world has changed. The rich of the world think it is not easy to realise the values of tolerance, democracy and human rights in poor countries with low level of education and no health care. The welfare state helps to make globalization more humanistic. We can define welfare state as a state that concentrates power through social legislation and public sector. Welfare state guarantees minimum standard of income, nutrition, health, housing, education for every citizen as a political right and does not provide it as social benefits.

Key words: *welfare state, social policy, social exclusion, new economy, quality of life*

JEL Classification: I30

Úvod

Európsky sociálny model je založený na určitej hodnotovej platforme. Európa má korene v grécko-rímskom, ale aj v židovsko-kresťanskom dedičstve. Veľká väčšina toho, čo sa v Európe vytvorilo v oblasti právnej, umeleckej, literárnej a filozofickej, má i kresťanské dedičstvo. Aj spôsob myslenia a cítenia, vyjadrovania a správania európskych národov bol pod kresťanským vplyvom. Tento spôsob myslenia viedol v Európe k jej pozdvihnutiu a k zblíženiu národov. Dosvedčujú ho diela a konanie zakladateľov zjednotenej Európy Roberta Schumana,

* doc. Ing. Vojtech STANEK, PhD. – doc. PhDr. Ivan LALUHA, CSc., Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra sociálneho rozvoja a práce, Dolnozemska cesta 1, 852 19 Bratislava 5; e-mail: stanek@dec.euba.sk; laluha@dec.euba.sk

Konráda Adenauera, Alcida de Gasperí a ďalších. Občianske a duchovné cnosti týchto osobností sa prejavili v ich činnosti v rámci politického života.

Vízie a myšlienky európskej integrácie – porozumením a spoluprácou nasto-
liť v Európe pokoj a trvalý mier – sa napĺňa. Zjednotením Európa získa silu,
vďaka ktorej bude môcť prevziať zodpovednosť za príspevok k sociálnemu
a hospodárskemu rozvoju.

Európa je domovom mnohých národov a národností, kultúr, jazykov a viero-
vyznaní. Pri predstave o jej postupnom zjednocovaní nevyhnutne narazíme na
otázku, ako môže také rôznorodé spoločenstvo efektívne, a zároveň spravodlivo
fungovať. Súčasné vyspelé štáty v Európe majú stále charakter sociálneho štátu,
na čom sa zhodujú autori v oblasti sociálnej politiky. Sociálny model EÚ pozo-
stáva z troch zložiek [1]: • zo sociálnej ochrany • zo služieb všeobecného záuj-
mu (ekonomických a neekonomických) • z priemyselných vzťahov.

V konkrétnych otázkach sociálneho štátu však medzi autormi existujú často
zásadné názorové rozdiely, či už ide o vymedzenie pojmu *sociálny štát*, jeho
perspektívy, *dimenzie hodnotení alebo jeho efektívnosti*, *vývoj sociálnej štruktúry*
a sociálne nerovnosti.

Po páde bývalého režimu vyvstala pred štátmi otázka ako ďalej. Viaceré post-
socialistické štáty hľadajú svoju cestu sociálnej politiky zarámovanej do určitej
podoby sociálneho štátu. Podnetné sú pre ne skúsenosti i teoretické prístupy vo
vyspelých krajinách EÚ. Celý rad teoretikov, ale aj politikov sa nevzdáva pred-
stavy akejsi strednej cesty medzi reálnym socializmom a kapitalizmom. Možno
citovať mnoho významných predstaviteľov – politických i duchovných. Pápež
Ján Pavol II. v encyklike *Centesimus annus* píše o alternatíve medzi kapitaliz-
mom a socializmom ako o „spoločenskom zriadení slobodnej práce, podnikania
a účasti, ktoré sa vôbec nestavia proti trhu, ale požaduje, aby bol primerane
usmerňovaný štátom tak, aby bolo zaručené uspokojovanie základných potrieb
celej spoločnosti“ [2, s. 47]. Ako veľký problém súčasných kapitalistických krajín
vidí nebezpečenstvo konzumizmu. Uvádza, že „je možné pozorovať odcudzenie
v spotrebe“. V interview talianskemu časopisu *La Stampa* hovorí aj o tom, že
„príčinou mnohých a vážnych sociálnych a ľudských problémov, ktoré v súčas-
nosti trápia Európu a svet, sú i degeneračné prejavy kapitalizmu...“. Bývalý
americký prezident Bill Clinton ako vôbec prvý americký prezident skonštato-
val, že Američania draho a neefektívne získavajú to, čo je v iných krajinách
samozrejmé, napríklad v školstve, zdravotníctve, a súčasne prehlásil, že hľadá
tretiu cestu, ktorá bude rešpektovať trhové procesy, a pritom klásť dôraz na so-
ciálnu solidaritu. Tony Blair má vypracovanú vlastnú tzv. tretiu cestu sociálno-
ekonomického rozvoja, ktorá je obsiahnutá v základných dokumentoch *Labour*
Party. Kancelár Schröder s jeho reformnými krokmi je predstaviteľom cesty so-
ciálne-trhového hospodárstva v nových podmienkach.

Pri hľadaní koncepcie funkčného spoločenského usporiadania treba nadviazať na zabehnuté a inštitucionalizované formy spoločenského správania a organizovania spoločnosti vo svete.

Pojem *štát blahobytu* či *sociálny štát* (*welfare state*) patrí medzi veľmi využívané a diskutované sociologické pojmy, na ktoré sa často odvolávame bez toho, aby sme ich mali jednoznačne vymedzené. Tento pojem chápu odlišne vedci z iných vedných odborov, inak jeho oponenti a inak jeho prívrženci a obhajcovia. Pojem sociálny štát sa vyvíja, prechádza stálym vývojom v jednotlivých štátoch a oblastiach štátu diferencovane a relatívne izolovane. Na jednej strane je preň príznačná jeho jedinečnosť, a na strane druhej sú to niektoré jeho črty univerzálneho charakteru. Je nástrojom štruktúrneho zblížovania moderných štátov a spoločností.

Genéza samotného pojmu sociálny štát je dôležitá i pre vývoj celej problematiky sociálnej politiky. Treba si uvedomiť, že ide o dva procesy, a to proces objavenia určitého javu a následne jeho označenie pojmom, pričom tieto dve etapy sa časovo málokedy zhodujú. Sociálny štát od vzniku moderného štátu pomaly rástol a silnel po niekoľko generácií, až kým bol objavený a pomenovaný. Všeobecne sú známe začiatky formovania sociálneho štátu, ktoré sa spájajú s lordom W. H. Beveridgeom, ktorý v roku 1942 pod vplyvom F. D. Roosevelta (zákon o sociálnom poistení v USA z roku 1935) vypracoval podstatne systematickejšie riešenie pod názvom *Sociálne poistenie a pripojené služby*. Zaujímavé je konštatovanie T. H. Marshalla, že „*welfare state* sa narodil v období skromnosti a núdze a vytvoril zázemie sociálneho zákonodarstva...” [3].

V USA sa pojmu *welfare state* v duchu liberálnych tradícií pomerne úzkostlivo vyhýbajú a väčšinou používajú len pojem *welfare*, ktorý vyjadruje stav slušného života, zaisteného v prípade potreby formou pomoci zo strany štátu (potom ide o *public welfare*, t. j. hradené z daní), alebo zo strany spoločnosti (potom ide o *private welfare*, t. j. poskytované cirkvami, charitou atď.). Richard Titmuss rozdelil štruktúru *public welfare* na tri základné kategórie, ktoré sa dnes všeobecne prijímajú [4]:

- *social welfare* – sociálne služby,
- *fiscal welfare* – finančné dávky hradené zo Štátneho rozpočtu, napríklad rodinná politika,
- *occupational welfare* – podpory vyplácané zamestnávateľom, napríklad podpora pri úmrtí.

Vo Francúzsku sa používa výraz *État – providence*. Tento výraz má takmer náboženskú príchut', naznačuje všestrannú starostlivosť o človeka od kolisky až po hrob. Objavuje sa v 19. storočí a svojimi istotami mal nahradiť neistotu božej prozreteľnosti. Je to súčasne i prejav sekulizácie „keď štát má zaistiť to, čo skôr mohol zaistiť len Boh“. *État – providence* je teda širším pojmom ako *welfare state*.

Pokusy o vymedzenie pojmu sociálny štát

Vzhľadom na absenciu jednoznačnej definície sociálneho štátu sa mnohí autori vyhýbajú jeho presnejšiemu vymedzeniu. Uvádzame tri vymedzenia významných odborníkov sociálnej politiky. Peacock tvrdí, že skutočným cieľom sociálneho štátu je: naučiť ľudí ako si počínať bez neho (pozri [5]).

Podľa Thonesovej definície sociálny štát je typom spoločnosti, v ktorej vláda na seba preberá zodpovednosť za ekonomickú, sociálnu a politickú prosperitu svojich občanov (pozri [6]).

Liberálne orientovaný H. L. Wilensky tvrdí, že podstatou sociálneho štátu je vládou chrániť minimálnu úroveň príjmu, výživy, zdravia, bývania a vzdelania pre každého občana, a to ako politické právo, a nie ako poskytovanie dobročinných dávok [7]. K vymedzeniu sociálneho štátu má celý rad výhrad a americký *welfare state* označuje za „*reluctant welfare state*“, teda neochotný sociálny štát. Konštatuje, že prísľub *welfare state* – poskytnúť minimálny životný štandard znovuzrozdelením príjmov a podľa princípu rovnakých príležitostí – nebol v USA nikdy splnený.

V kapitalistických štátoch sa sociálny štát budoval postupne, súčasne zhora (iniciatíva štátu) i zdola (aktivity občanov, organizácií, spoločenských skupín). V štátoch reálneho socializmu sa štátna sociálna politika formovala výlučne zhora, formou vytvárania sociálnych istôt garantovaných štátom. Socialistický štát určoval, aké majú mať ľudia potreby a ako ich môžu, alebo nemôžu uspokojovať. Monopolistická štátna sociálna politika bola založená výlučne na prerozdelení zdrojov zo štátneho rozpočtu, ktorý pri nízkej tvorbe zdrojov a ich nehospodárnom použití stačil kryť sociálnu politiku na nízkej úrovni. Prednovembrová štátna sociálna politika priamo prispela k všeobecnej pasivite a rezignácii spoločnosti a k deštrukcii sociálnych hodnôt a noriem.

Sociálne modely uplatňované v štátoch Európskej únie vychádzajú z rovnakých základných princípov definovaných v roku 1957 v *Rímskej zmluve o ES*, ďalej z princípov *Európskej sociálnej charty* z roku 1961, *Charty základných práv pracujúcich* z roku 1989, z *Európskej sociálnej agendy* z roku 2000, z *Charty základných práv občanov EÚ* z roku 2000, z dokumentu Európskej komisie o *chudobe a sociálnom vylúčení*, a zrejme završením tejto spoločnej ideovej cesty bude prijatie európskej ústavy. Neuvádzame bližšie, iba vymenúvame ďalšie významné dokumenty Európskej rady (ER), ktorými sa sociálna politika v EÚ začala riadiť (tzv. akčné programy). Na prelome 20. – 21. storočia to boli: *Biela kniha*, *Zelená kniha*, zasadnutia v Luxemburgu, Lisabone, Amsterdame, da Feire, Nice, Barcelone. Rokovanie ER v Lisabone roku 2000 rozhodlo o *Agende sociálnej politiky* a v nasledujúcich rokoch o otvorenom koordinovanom procese pre sféru sociálnej inklúzie.

Politický priestor na takúto výraznú koordináciu postupov v európskej sociálnej politike umožnilo najmä v 90. rokoch vládnutie *sociálnodemokratických* a *socialistických strán* v Európe. Do roku 1970 sa v Európe v dôsledku pokroku vyvíjala politika solidarity a spravodlivosti. Sociálne demokracie realizovali ustanovenia a rozširovali štát blahobytu. Myšlienkou bola spoločnosť, v ktorej nerovnosť vyvolaná sociálnymi triedami zmizne. Od roku 1970 túto myšlienku nahradili podporovaním rôznorodosti. Vznikla dilema 21. storočia: *solidarita* a *individuálna zodpovednosť* sú dva žiaduce ciele. Nanešťastie sú kontroverzné. O tejto dileme sa polemizovalo vo viacerých prácach. Najmä S. White [8] sa snaží založiť myšlienku *práva a zodpovednosti* ako hlavných tém novej sociálnej demokracie. Ďalším dôvodom spoločného smerovania je fakt, že dobre fungujúci trh práce je nemysliteľný bez určitej konvergencie sociálnych politík. Dôležitým poznáním je, že viaceré národné sociálne politiky sú zastarané a je spoločným záujmom EÚ ich modernizovať, pretože predstavujú riziko aj pre iné štáty EÚ [9].

Myšlienka *občianskej zodpovednosti* je veľmi kontroverzná u stredoľavicových politikov. Niektorí napríklad súhlasia, že je to v rozpore s tradičnými liberálnymi hodnotami Britskej strany práce, kým iní tvrdia, že vernosť rovnováhe práv a zodpovednosti vyjadruje koncepcia spravodlivosti a vzájomnosti, ktorá má hlboké korene v sociálnodemokratickej tradícii [8]. Whitov postoj je často interpretáciou a obranou občianskej zodpovednosti za sociálnodemokratickú filozofiu, definovanú tromi hodnotami: recipocita, rovnosť príležitostí a samospráva. Ekonomická spravodlivosť podľa tejto tradície vyjadruje recipocitu, podľa ktorej nároky na príjem a blahobyť sú spojené s produktívnymi príspevkami. Teória spravodlivého rozdeľovania tvrdí, že tí, ktorí ochotne prijímajú vyplácanie dávok sociálnej pomoci, majú povinnosť, ak je to možné, osobne vrátiť spoločnosti relevantne proporcionálny produktívny príspevok vo výške tejto dávky. Skutočnou starosťou demokratov by malo byť zaistenie spravodlivej recipocity, ktorá vyžaduje pôsobenie pevného princípu *rovnosti príležitostí*. Rovnosť príležitostí vyžadovala redistribúciu pôvodne trhových alokácií a distribúciu zdrojov. Je dôležité zdôrazniť, že recipročne založená zmluva medzi občanmi a spoločnosťou je obojstranná: spoločnosť distribučnými prostriedkami musí zabezpečiť istý štandardný prah a v rovnakom čase je občan povinný prispieť k tomu svojou prácou [8]. To si vyžaduje, aby občania mali prístup k účelnej práci za slušný, minimálny príjem.

Autonómia je podľa Whitea treťou hodnotou sociálnej politiky a v tejto súvislosti je neústupčivý, pretože občianska zodpovednosť musí byť jasne oddelená a odlišiteľná od obmedzeného chápania osobnej morálky. Rešpektovanie individuálnej autonómie by malo uspokojiť liberálne impulzy, ktoré nachádzajú svoje najsilnejšie vyjadrenie u liberála J. S. Milla. Štát by mal nechať konať ľudí

samých, rešpektovať ich duchovnú integritu a dávať im autonómiu dosahovať vlastné dobro vlastnou cestou. Túto myšlienku môžeme priradiť princípu autonómie [8].

V tých prípadoch, keď štát prijíma rozhodnutia o tom, čo môžeme, alebo nemôžeme legálne robiť, mal by občanov uistiť:

a) že je to skutočne nevyhnutné na zabránenie bezprávia,

b) že zisk z tohto hľadiska je dostatočne veľký a dostatočne zaručený tak, že preváži nad nedostatočným uspokojením záujmov občanov, ktoré môže byť následkom novej štátnej politiky.

F. Vandernbroucke [10] dokazuje, že druhá polovica 90. rokov svedčí o narastajúcich rozdieloch v pohľade na štát blahobytu v stredoeurópskej literatúre. Po zohľadnení národných rozdielov v tradíciách a kultúre naznačuje, že literatúra odráža všeobecnú dohodu o počte všeobecne platných princípov, ktoré spája spoločný záujem. Patrí k nim presvedčenie, že politika zamestnanosti je kľúčovým problémom v reforme blahobytu. Na rozdiel od tradičného zameralia na zabezpečenie plnej zamestnanosti mužov, dnešnou sociálnou výzvou je plná zamestnanosť mužov i žien. Štát blahobytu by mal pokrývať nové riziká, ako je nedostatok skúseností, neúplnosť rodín, a súčasne uznať nové sociálne potreby súvisiace so symbiózou práce, rodiny a výchovy. Inteligentný štát blahobytu by mal odpovedať na nové potreby a nebezpečenstvá aktívnymi a preventívnymi prostriedkami: malo by to byť sociálne investovanie, a nie zaistenie kompenzačných sociálnych výdavkov. Väčšou prioritou ako doposiaľ by malo byť prispôsobenie aktívnej politiky trhu práce individuálnym potrebám a situáciám, štát by mal hľadať dosiahnutie rovnováhy medzi pohnútkami, príležitosťami a povinnosťami. Táto politika by sa mala pokúsiť vyhnúť sa aj nezamestnanosti, pasce chudoby, ktoré súvisia aj s rozdielnymi efektmi daní a príspevkov.

Vyžadujú sa také postupy a prístupy, ktoré sa budú týkať ľudí viac v programoch rozvoja než ich úlohy pasívnych príjemcov verejnej politiky. Zámerom je vytvoriť nespočetné množstvo foriem a mechanizmov rozširujúcej sa spoločnosti blahobytu, v ktorej záujmy užívateľov – občanov sú výsostné.

Verejné výdavky sú stále hlavným problémom. Ako sa vlády čoraz viac vzdávali od ich vlastného vzťahu k obstaraniu verejných statkov a prevzali zodpovednosť, ktorú získali od jednotlivcov na trhu, tak sa nevyhnutne zaplietali do konfliktu súkromného a verejného sektora o skromne dostupné zdroje.

Procesy *ekonomickej globalizácie i medzinárodnej integrácie* majú za následok významné kvalitatívne i kvantitatívne zmeny ekonomických procesov i samotnej podstaty trhovej ekonomiky. Ekonomická veda ich v súhrne prezentuje pojmom *nová ekonomika*. V novej ekonomike, v ktorej ťažiskové vstupy sú založené na vedomostiach a inováciách, hodnotu tvorí komplex nákladov produktu

spojených s jeho použitím. Ekonomika sa stáva systémom, v podstate sieťou s rastúcou konkurencieschopnosťou vo vertikálnom i v horizontálnom smere.

Medzinárodná kríza vyprovokovaná útokom na USA (11. 9. 2002) posunula rebríček hodnôt, ktorými sa riadi vyspelý svet. Inak povedané, 11. septembra sa neskončila globalizácia, ale, ako upozorňujú niektorí pozorovatelia, skončila sa doba politickej postmodernity. Teda doba, v ktorej sa mnohé univerzálne hodnoty, vytvorené predovšetkým západnou civilizáciou, stali obeťou všeobjímajúcej relativizácie zdôvodňovanej rešpektom pre bezbrehú multikultúrnosť. Zatiaľ čo rešpekt pre rôznorodosť je pozitívnym výdobytkom sociálneho demokratizmu, jeho zjednodušovaná aplikácia od pádu sovietskeho modelu zapríčinila, že zo slovníka západných politikov zmizla rétorika boja za slobodu a demokraciu. To je jeden z dôvodov, prečo sa „svet blahobytu“ v posledných rokoch nevedel vyrovnáť s ostatnými dôležitými hodnotami našej civilizácie, definovanými od dôb francúzskej revolúcie, osobitne s hodnotami solidarity a rovnosti príležitostí. Dnes je príznačné, že volanie po globálnej solidarite sa stalo súčasťou slovníka väčšiny politikov. To je dôležitý posun. Bohatá časť sveta si uvedomila, že hodnoty tolerancie, demokracie a ľudských práv možno len s ťažkosťami presadzovať tam, kde vládne chudoba, nevzdelanosť, nízke zdravotnícke štandardy. Terorizmus takto slúži ako katalyzátor, ktorý povedie k humanizácii globalizácie.

V dôsledku rastu nákladov na bezpečnosť sa oddiaľuje riešenie celého radu globálnych problémov, najmä chudoby, zdravia, ekológie, demografie a ďalších. Globalizácia sa dotýka prestavby sociálneho priestoru a času. V skutočnosti sa interpretuje ako miestna a globálna, pretože miestne udalosti majú často globálne aspekty a globálne udalosti obyčajne prinášajú miestne následky [11].

Jednotný sociálny model EÚ neexistuje, lebo každý štát má svoju vlastnú sociálnu politiku. Neexistencia jednotnej sociálnej politiky je jeden z dôvodov nedostatočnej flexibility trhu práce v Európskej únii. Zaznamenávame však trend k posilňovaniu zodpovednosti EÚ v sociálnej problematike, ktorá by sa mala prejavovať v kohéznej spoločnosti, ktorá je a bude jadrom európskeho sociálneho modelu a je kľúčovým komponentom ekonomického rastu. Buduje na hodnotách solidarity, individuálnych a skupinových práv a zodpovednosti a aktívneho občianstva [12].

V Európe stoja pred vládami štyri hlavné úlohy:

1. oživenie európskej ekonomiky najmä rastom zamestnanosti,
2. boj proti všetkým formám vylúčenia zo spoločnosti,
3. plná zamestnanosť a kvalita práce,
4. modernizácia európskeho sociálneho modelu, ktorý spočíva na aktívnej solidarite, garancii základných práv, vzdelávania, reforme dôchodkových systémov, riešení demografických otázok.

Aktívna sociálna politika

Politika uplatňovaná v priestore EÚ podporuje európsky sociálny model založený na dobrom výkone ekonomiky, vysokom stupni sociálnej ochrany, vzdelanosti a sociálnom dialógu.

K najnovším prístupom patrí i platforma prezentovaná sociológom R. Castelom [13]. Podľa Castela existujú dve neistoty – *neistota občianska* a *neistota sociálna*. Dnes existuje veľmi široký konsenzus o skutočnosti, že na zaistenie občianskej bezpečnosti (bezpečnosť majetku a osôb) je potrebná silná prítomnosť štátu: je teda potrebné chrániť právny štát. Z toho sa rovnako musí vychádzať aj pri boji so sociálnou neistotou: sociálny štát treba chrániť.

Castel uvádza, že v spoločnosti jestvujú dva typy ochrany: *občianska*, garantujúca základné slobody a zaisťujúca bezpečnosť majetku a osôb (v rámci právneho štátu), a *sociálna*, ktorá pokrýva hlavné riziká, ktoré môžu zapríčiniť degradáciu situácie jednotlivcov (choroba, nehoda atď.).

Rozvinuté spoločnosti ťažia z tohto dvojitého prístupu, ktorý robí systém ich fungovania ešte bezpečnejší. Inak povedané, asociácia právneho štátu a sociálneho štátu bude musieť dovoliť vytvorenie rovnorodejšej spoločnosti.

Každý jednotlivec bude uznávaný ako osoba nezávislá a ochránená proti existenčným rizikám. V súčasnosti je však táto dvojitá zmluva ohrozená. Na jednej strane otázkou ochrany bez limitov (generovanej svojou charakteristickou frustráciou), na druhej strane skupinou zmien, ktoré podkopávajú základy sociálneho štátu.

Robert Castel uvádza úpadok kolektívnych ochrancov, nestálosť pracovných vzťahov, profilovanie nových rizík. Ako premôcť túto sociálnu neistotu? Je potrebné usilovať sa o obmedzenie trhu (bez hraníc, neobmedzeného), uvažovať nad diferencovanou a adresnou ochranou jednotlivcov.

Strata dynamiky ekonomík, neefektívne pracujúce štruktúry štátneho a verejného sektora, nedostatočný výber daní (zdroje) sú príčiny, ktoré viedli k tomu, že vlády so sociálnodemokratickými snahami nie sú schopné pokrývať požiadavky, na ktoré si občania zvykli. Ukazuje sa, že bez príspevnia každého nie je možné súčasný model sociálnych štátov financovať.

Kritici sociálneho štátu, najmä zo strany liberálov a konzervatívcov charakterizujú negatívne sociálne dopady *welfare state* takto:

- ožobračuje strednú triedu,
- podkopáva také ľudské vlastnosti, ako sú pracovitosť, hospodárnosť a spoliehanie sa na seba,
- zbavuje odvahy k dobročinnnej pomoci,
- podporuje márnوترatnosť na všetkých úrovniach,
- nebezpečne zvyšuje moc štátu.

Existuje viacero vedcov, ktorí sú pesimistickí v otázkach globalizácie a jej dôsledkov na sociálnu politiku. Po druhej svetovej vojne štát blahobytu vyrástol ako prostriedok ekonomickej stabilizácie a vytváranie nových pracovných miest. V súčasnosti je však v dôsledku viacerých faktorov (starnutie populácie, migrácia, nezamestnanosť, vzdelanostná ekonomika atď.) toto vzostupné napredovanie obmedzené. Takto sociálny štát narazil na svoje obmedzenie a najlepšie, čo môže urobiť, je ochrániť ho skôr v chápaní novej nevyhnutnej súťaživosti než solidarity a skôr inklúzie než rovnosti. Nemali by sme sa obávať mýtu globalizácie, ale priznať, že sféra sociálnej politiky sa vždy skladá z konfliktov medzi tými, ktorí majú a tými, ktorí nemajú moc.

* * *

Pokusy o vymedzenie sociálneho štátu by preto mali vychádzať z toho, že sociálny štát existuje v celom rade rozdielnych modifikácií – od liberálneho, cez kontinentálny – európsky, až po sociálnodemokratický model.

Z nových pohľadov môžeme sociálny štát vymedziť ako štát, v ktorom je demokraticky organizovaná moc prostredníctvom sociálneho zákonodarstva a štátnej správy, pričom:

1. garantuje minimálny príjem pre jednotlivca a rodiny na úrovni životného minima,
2. poskytuje sociálne zabezpečenie, ktoré umožňuje prerozdeliť, zmierniť alebo prekonať sociálne riziká s cieľom zaistiť primeranú minimálnu úroveň sociálneho bezpečia a sociálnej suverenity,
3. zaisťuje kvalitnú úroveň zodpovedajúcich služieb pre všetkých občanoch bez rozdielu spoločenského statusu.

Konečným cieľom je zlepšenie kvality osobného a spoločenského života.

Literatúra

- [1] SCHMÖGNEROVÁ, B.: Služby všeobecného záujmu. Slovo, 2004, č. 4.
- [2] JÁN PAVOL II.: Centesimus annus. Praha: ZVON 1991.
- [3] MARSHALL, T. H.: Social Policy in the Twentieth Century. London: Hutchinson 1975.
- [4] TITMUSS, R. M.: Social Policy. London: Allen and Unwin 1974.
- [5] PARTON, N.: Social Theory, Social Change and Social Work. London 1996.
- [6] TIMMINS, I. V.: The Five Glants: A Biography of the Welfare State. London: Harger Colins 1996.
- [7] WILENSKY, H. L.: The Welfare State and Equality: Structural and Ideological Roots of Public Expenditur. Berkley: University of California Press 1975.
- [8] WHITE, S.: Rights and Responsibilities a Social Democratic Perspective. In: GAMBLE, A. – WIRGHT, T. (ed.): The New Social Democracy. Supplement to the Political Quarterly. Oxford: Blackwell 1999.

- [9] SCHMÖGNEROVÁ, B.: Hraničné body v rozvoji sociálneho modelu EÚ. Slovo, 2003, č. 26.
- [10] European Social Democracy: Convergence, Divisions and Shared Question. In: GAMBLE, A. – WRIGHT, T. (ed.): The Social Democracy. Supplement to the Political Quarterly. Oxford: Blackwell 1999.
- [11] ZOBBERSON: Globalisation. London: SAGE 1992.
- [12] Annual Report 1997: Office for Official Publication of the European Communities. Ireland 1998
- [13] CASTEL, R.: L'Insécurité sociale, qu'est-ce qu'être protégé? La République des idées, 2003.
- [14] BEVERIDGE, W.: Social Insurance and Allied Services. London: HMSO 1942.
- [15] BLAIR, T.: New Britain. My Vision of a Young Country. London: Fourth Estate 1998.
- [16] BLAIR, T.: Beveridge Revisited a Welfare State for the Twenty-First Century. In: WALKER, R. (ed.): Ending Child Poverty: Popular Welfare for the Twenty-First century. Bristol: Policy Press 1999.
- [17] COLLINS, A.: Social Theory: A Historical Introduction. Oxford: Policy Press 1999.
- [18] Labour Party New Labour: Because Britain Deserves Better. London: The Labour Party 1997.
- [19] WHITE, S.: Poor Last Ground in Labours First Years. The Guardian, 13. 4. 2000.
- [20] KREBS, V. a kol.: Sociální politika. Praha: SLON 2002.
- [21] DEACON, A. – MANN, K.: Agency, Modernity and Social Policy. Journal of Social Policy, 28. 1. 1999.
- [22] DRIVER, S. – MARTELL, L.: New Labour Politics After Thatcherism. Cambridge: Policy Press 1998.
- [23] JONES, C. – NOVAK, T.: Poverty, Welfare and the Disciplinary State. London: Routledge 1999.
- [24] KEARNS, K.: Social Democratic Perspectives on the Welfare State. In: LOVALETTE, M. – PRATT, A. (ed.): Social Policy: A Conceptual and Theoretical Introduction. London: SAGE 1997.
- [25] REISMAN, D.: Richard Titmuss: Welfare and Society. London: Heinemann 1977.
- [26] ŽIŽKOVÁ, J.: Orientace sociální politiky 90. let – přednosti a úskalí. Sociální politika, 1997, č. 23.
- [27] RADÍČOVÁ, I.: Sociálna politika na Slovensku. Bratislava: SPACE 1998.
- [28] RADÍČOVÁ, I.: Sociálna politika. In: Vol'by 1998. Bratislava: IVO 1998.
- [29] POTŮČEK, M.: Sociální politika. Praha: SLON 1995.
- [30] TOMEŠ, I.: Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenosti. Praha: SOCIOPRESS 1966.
- [31] European Commission: European Social Policy: Options for the Union. Luxembourg: European Commission 1994.
- [32] European Commission: The Future of Social Policy: A Way Forward for a European Debate. Luxembourg: European Commission 1995.